

Válságok viharában.

Gyárfás Elemér beszéde az Országos Magyar Pártnak Szatmáron, 1930. október 26-án tartott nagygyűlésén.

Bármerre tekintünk, mindenütt nehézséget, bajt, nyomort, kétségbeesést látunk; mindenünnen panaszt, sirást, keserűséget hallunk.

Válsággal küzd minden termelő osztály, válsággal küzdenek Középeurópa összes államai.

Ez a válság – termelési válság, fogyasztási válság, tőke- és hitelválság és – last, not least – erkölcsi és lelki válság.

1. A *termelési válság* oka a világháború, mely megzavarta a világ termelési rendjét. A középeurópai államok négy éven át nem termeltek, elveszítették piacaikat s ezeket más termelő országok – elsősorban Amerika – foglalták el. Mikor pedig helyreállott a béke, az ujonnan húzott államhatárok zárták el a termelő vidékeket eddigi fogyasztási piacaiktól. A bánáti búza, az erdélyi szarvasmarha a háború előtt vámmentesen jutott el Ausztriába és Csehországba, most két államhatár bástyafalán át kell – sulyosan megvámolva – átvergődnie, sőt nálunk még export-taksákkal is megküzdnie. Ugyanilyen akadályok állottak az iparcikkek útjába is.

Az ujonnan létesült államok – elfogultságukban – kísérleteztek az önálló berendezkedéssel. Németország a háború tapasztalatainak hatása alatt mezőgazdaságát oda akarta fejleszteni, hogy fedezni tudja vele lakossága élelmezési szükségleteit, nálunk s más agrárállamokban pedig mesterségesen nagy iparfejlesztésbet fogtak. A Brătianu Vintilla szűklátó kör- gazdasági politikája iskolapéldája ennek a koncepciónak.

Ez a játék csak addig tarthatott, amíg az erőltetett termelés kipótolta a háborúban elfogyasztott készleteket. Ez után menthetetlenül beállott a *túlprodukción* s ezzel a legsúlyosabb termelési válság. A piacukat veszített államok ki-

felé dumping-árakon is elhelyezni igyekeztek termelvényeiket, befelé pedig csökkentették vagy leszállították az addig túlfeszített tempóju termelést s ezzel belső válságot és munkanélküliséget idéztek elő.

Hogy Románia és vele Erdély mezőgazdasági terményeinek piacait teljesen elveszítette, ehhez a fentti okok mellett igen érzékeny mértékben hozzájárult az *agrárreform* is, mely éppen az exportképes mezőgazdasági üzemeket tette tönkre s ezeknek piacait a kisgazdák silányabb minőségű termékei – már csak a szervezetlenség hiánya miatt – sem tudták visszahódítani.

Ugyanez a szélsőséges agrárreform Oroszországban egyenesen éhínséget okozott, de a szovjet most már – felrugva a földosztási elméleteket – mezőgazdaságát erőltetve visszahelyezi a nagybirtok típusára s a legmodernebb gépberendezéssel és vasfegyelem alá vont munkászászlóaljakkal, ujonnan létesített állami nagybirtokokon – tehát éppen azon a birtoktípuson, melyet elsősorban dobtak oda mindenütt a földéhségnek – hatalmas gabonatömegeket produkál és dob a nemzetközi piacokra, még súlyosabbá téve ezáltal ezeknek termelési válságát.

2. *A fogyasztási válság* szükségszerű következménye a termelés szervezetlenségének. A túlprodukció a termelés beszüntetését s ezzel munkanélküliséget s széles rétegek fogyasztási képességének tönkretételét idézi elő.

A termelés szervezetlensége mellett további oka a fogyasztási válságnak az *egyenlőtlen jövedelem-elosztás*.

A háború utáni első fellendülés könnyű, nagy keresetre szoktatott mindenkit és megnövelte az igényeket. Ezek leszállítására egyetlen társadalmi osztály sem akar gondolni.

Az eddigi termelési rend túlzásai óriási vagyon és jövedelem felhalmozódásokat tettek lehetővé keveseknél, más társadalmi osztályok pedig a pauperizmusba sülyedtek.

Mínthogy pedig élni ezeknek is kell, ma már a háborúviselt államok többségében százazrekre, sőt milliókra megy az *állam által eltartott munkanélküliek* száma, kik – épp úgy, mint Róma proletárjai – fokozatosan elszoknak a munkától s mind nagyobb igényeket támasztanak eltartóikkal szemben.

Ha e helyzetben sürgősen nem tudnak segíteni, úgy ez a fogyasztási válság elkerülhetetlenül katasztrófára kell, hogy vezessen, mert a folyton csökkenő számú dolgozók a viszonyok nehezültével mind kevésbé lesznek képesek annyit produkálni, amennyit felemészt egyfelől a felső osztályok pazar és fényűző életmódja, másfelől a milliós munkanélküli tömegek ellátása.

3. *A tőke- és hitelválság* szintén a világháború következménye, mely generációk által felhalmozott hatalmas belső tőkét tett tönkre – az infláció és hadikölcsönök révén, emellett hatalmas háborús adósságokat csinált a külföldön.

Ezeket a tőkét felélték, elpuffogtatták, elpocsékolták a hadseregek s ezek a tőkék ma hiányzanak.

A belföldi tőke elpusztítása megölte a takarékosági szellemet, mely előfeltétele az új belső tőkeképződésnek.

Az elpuffogatott külföldi tőke után pedig – mely nem hoz semmi jövedelmet – a háborúviselt államok hatalmas kamatokat kell, hogy fizessenek a hitelező államoknak, elsősorban Amerikának. E háborús adósságok kamatai felborítással fenyegetik az adós államok költségvetéseit, melyeknek adózói roppannak össze az aránytalan terhek alatt.

A súlyos közterhek, a háború által szétzilált gazdasági és jogi helyzet bizonytalanná teszi minden termelő munka eredményét s e bizonytalan rentabilitású produkció nem tud garanciát nyújtani és bizalmat kelteni az abba fektetett tőkék biztonságára és rentabilitására iránt, ami pedig *előfeltétele minden hitelnek*.

A *tőkehiány* tehát *bizalomválsággal* s ennek következményeképpen *hitelválsággal* párosul.

4. *Az erkölcsi és lelki válság* súlyosabb baj és betegség az összes előbbieknél.

A gyógyulás előfeltétele az egyes embernél is az *önbizalom*; fokozottan áll ez a társadalmakra s a gazdasági életre. A világháborút is – jóval erőik teljes összeroppanása előtt – azért veszítették el a központi hatalmak, mert összeroppanat önbizalmuk; idegekkel nem bírták már tovább.

Gazdasági helyzetünk kétségtelenül igen súlyos. De nem annyira súlyos, amilyen tűrhetetlennek azt tömegeink érzik

s főként, amilyennek azt intelligenciánk és sajtónk bizonyos része hirdeti.

Statisztikai adatokkal kimutatható, hogy az eladósodás a háború előtt sokkal nagyobb volt; hogy egyes termelő osztályok már jelentősebb közterheket is hordoztak; hogy ismételtelen voltak periódusok, mikor a termelési és értékesítési nehézségek a mainál is nagyobbak voltak.

De akkor ellenállóképesebb volt az embereknek a lelke; nem ülte meg azt annyira a rezignáció, tudtak erősebben hinni és jobban bizni az állapotok jobbrafordulásában.

A legsúlyosabb betegségünk ma kétségtelenül ez a *pszichológiai* válság, ez a teljes elkeseredés és reményvesztettség, melyet, sajnos, külső eszközök is táplálnak mesterséges úton s amelynek hatása alatt – mint közvetlenül az 1918. évi összeomlás előtt – az emberek már-már hajlandók bármely, még oly kedvezőtlen fordulatba is csüggetegen bele-törődni; olyan fordulatba is, melynek pusztta lehetősége is korábban végső erőfeszítésre ösztönözte volna őket.

*

E katasztrófával fenyegető, súlyos, nagy válságok viharában ott áll ma a szellemileg kifosztott, erkölcsileg meggyengült, anyagilag letört erdélyi magyarság – viharverte dereglye a viharos óceánon.

Mi lesz a sorsa? El kell-e menthetetlenül pusztulnia?

E kérdésre a már elmondottak adják meg a feleletet.

Minthogy a jelenlegi válság elsősorban lelki és erkölcsi válság s minthogy ez a lelki és erkölcsi válság teszi oly végzetesen súlyossá, sőt katasztrófálissá a gazdasági válságot is, nyilvánvaló, hogy sorsunk elsősorban attól függ, hogy e lelki válságot erős öntudattal, fegyelmezettséggel és lélekerővel meg tudjuk-e állani.

Az a kérdés, hogy a magyar nyelv, a magyar kultúra, a magyar kisebbségi gondolat, mindazok a szellemi és erkölcsi értékek, melyeknek szolgálatára a Magyar Párt alakult, együttesen elég erősek-e arra, hogy e gazdasági válságok viharában is összetartsák a Magyar Párt zászlója alatt az erdélyi magyarság tömegeit és meg tudják-e akadályozni azt, hogy a kisebbségi sorsba sülyedt magyarság szét ne

szakadozzon foglalkozási ágakra és társadalmi osztályokra, melyeket azután idegen külső erők egymás ellen ellenségek-ként vonultassanak fel?

Ha nincs annyi összetartó ereje a magyar gondolatnak, hogy át tudja hidalni a gazdasági és osztályellentétet, ha olyan jól megy már a dolgunk, hogy nyugodtan harcba vonulhatunk egymás ellen, ha nem vagyunk még mindnyájan elég szegények ahhoz, hogy megférhessünk egymás mellett, akkor – kimondom nyíltan – nincs többé létjogosultsága a Magyar Pártnak, mert nem tudja már egyesíteni a magyar tömegeket.

Akkor csak két út áll előttünk.

Vagy keresünk világnézeti alapon más, erősebb, mélyebb, szilárdabb összefogó gondolatot, vagy beállunk mi magunk is az osztályharc egymással szemben álló arcvonalaiba és segítünk elpusztítani mindazt, ami őseinknek szent és drága volt.

Mi eddig úgy hittük és éreztük, hogy tömegeink mögöttünk állanak, mikor első célkitűzésként a romániai magyar kisebbség nemzeti egységének és a magyar nyelv és kultúra fejlődésének jelszavát irtuk zászlónkra s amíg e meggyőződésünket népünk tömegei meg nem döntik, rendületlenül küzdünk és dolgozunk érte.

A mai súlyos gazdasági válságban fokozott mértékben ránehezedik a párt közgazdasági szakosztályára az a feladat; hogy a magyarság mindegyik termelő rétegének és társadalmi osztályának érdekeit összhangba foglalja s valamennyit egyforma szeretettel és buzgósággal igyekezzék megvédeni és érvényre juttatni.

E harmónia égisze alatt tárgyalta le az elnökletem alatt álló Közgazdasági Szakosztály a magyarságot s annak egyes produktív osztályait érintő elvi és gyakorlati problémákat s hozott határozatainkat bizalommal s a jól végzett kötelesség öntudatával terjesztjük a nagygyűlés s az egész magyar közvélemény elé.

Tanácskozásaink anyaga vaskos kötetet tesz ki – melyet majd nyomtatásban nyilvánosságra fogunk hozni – s e nagy terjedelemre tekintettel tapintatlanság volna tőlem, ha csak a letárgyalt kérdések felsorolásával is igénybevenném ez előrehaladt órában a nagygyűlés figyelmét.

Méltóztassanak megnyugvással fogadni a tegnap, egész napon át folytatott alapos munkánk eredményeit s az ott hozott határozatokat általánosságban és elvileg elfogadva, kiadni az intéző-bizottságnak, hogy saját hatáskörében, illetve az Elnökség és a parlamenti csoport útján gondoskodják – a Szakosztály szükség esetén való újabb meghallgatása mellett – ezeknek legmegfelelőbb végrehajtásáról.